

JANR, STRUKTUR, FORMA

Vətənpərvərlik poeziyasının janr və üslub çalarları

Şərqiyyə Məmmədli

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

E-mail: maarifci_qadinlar@mail.ru

Annotasiya. Məqalədə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dönəmində vətənpərvərlik mövzusunda yazılmış poetik örnəklərdə janr və üslub məsələləri elmi-nəzəri təhlil obyektinə çevrilmişdir. Araşdırmaya cəlb olunan bədii örnəklər dövrün ictimai-siyasi problemləri müstəvisində dəyərləndirilməklə yanaşı, burada daha çox janr və üslub çalarlarına diqqət yetirilmişdir. Araşdırmada həmçinin Cümhuriyyət illərində ədəbiyyatla siyasətin biri-birinə qarışması və biri digərini tamamlaması prosesinin poeziyada daha aydın şəkildə müşahidə olunduğuna diqqət yetirilmişdir. Qeyd olunmuşdur ki, AXC dövrü poeziyası klassik ənənəyə söykənməklə yanaşı, çağdaş dünya ilə əlaqə və qarşılıqlı münasibətlərə diqqətin artırılması ilə də aktivlik nümayiş etdirir.

Təhlil edilən problemin elmi şərh kontekstində mövzu ilə bağlı bir sıra mühüm qaynaqlara istinad olunmuşdur.

Açar sözlər: Azərbaycan ədəbiyyatı, poeziya, janr, ənənə, novatorluq, üslub, vətənpərvərlik

Məqalə tarixçəsi: göndərilib – 22.02.2022; qəbul edilib – 02.03.2022

Genre and style of patriotic poetry

Shargiya Mammadli

Doctor of Philosophy in Philology

E-mail: maarifci_qadinlar@mail.ru

Abstract. In this article, issues of genre and style in poetic examples written on the theme of patriotism during the Azerbaijan Democratic Republic are the object of scientific-theoretical analysis. The issue discussed in the context of the poetry of Mohammad Hadi, Ahmad Javad, Abdulla Shaig, Amin Abid (Gultekin), Aliyusif, Abbas agha Nazir, and other poets is clarified here. The study also highlights the fact that throughout the Republic, the process of integrating and complementing literature and politics was more visible in poetry. It was emphasized that, in addition to being based on the classical tradition, the poetry of the Azerbaijan Democratic Republic is active in improving attention to ties and interaction with the modern world. A variety of major sources relevant to the issue are referred to in the context of the scientific interpretation of the studied problem.

Keywords: Azerbaijani literature, poetry, genre, tradition, innovation, style, patriotism

Article history: received – 22.02.2022; accepted – 02.03.2022

Giriş / Introduction

Son dövnlərdə aparılan araşdırmalardan bəlli olduğu kimi, AXC dövründə Azərbaycan poeziyası janr və üslub axtarırları yönündə əhəmiyyətli dəyişikliklərə məruz qalmışdır. Bu işə

təbii proses kimi özünü büruzə verməkdədir. Çünki bəhs olunan dönmədə janr və üslub axtarışlarının intensivliyi hər şeydən öncə poeziyanın məzmunca yenilənməsindən qaynaqlanmaqdadır. Xüsusilə, bu illərdə vətənpərvərlik mövzusunun şeirin təməlində dayanması forma-sənətkarlıq yönündə gerçək mənada yeniləşmələrə meydan açmışdır.

AXC dövründə bədii ədəbiyyat və onun çevik qolu olan poeziya cəmiyyətdə baş verən köklü ictimai-siyasi dəyişikliklərlə ayaqlaşmağa və bu yeniliyə dəstək olmağa çalışırdı. Poeziyada novatorluq mövzu və məzmunla yanaşı, janr və üslub axtarışları ilə səciyyələnirdi. Lakin bu illərdə poeziyanın novatorluq axtarışları ənənədən uzaqlaşmaq anlamında dərk olunmamalıdır. Əksinə, mövcud poetik örnəklərdə mövzu, üslub, janr baxımından klassik ənənələrə bu və ya digər şəkildə bağlılıq duyulmaqdadır.

Əsas hissə / Main Part

Cümhuriyyət dövründə müxtəlif ədəbi nəsilləri təmsil edən Məhəmməd Hadi, Abdulla Şaiq, Əhməd Cavad, Cəfər Cabbarlı, Umqülsüm Sadıqzadə, Əliabbas Müznib, Əmin Abid (Gültəkin), Salman Mümtaz, Davud, İbrahim Şakir, Əliyusif, Məhəmməd Ümid Gəncəli, Cəlal Sahir kimi qələm sahiblərinin yaradıcılığında müxtəlif üslub çalarları ilə yanaşı, Cümhuriyyətçilik məfkurəsindən qaynaqlanan ortaq bədii üslubun olduğu diqqəti çəkir. Şübhəsiz ki, AXC illərində poeziyada özünü göstərən bəlli janr örnəkləri dövrün ictimai-siyasi ruhundan qaynaqlanmaqdadır. Başqa sözlə, dövr özü bu kimi janrların yaranmasını və poeziyanın əsas ifadə şəkillərindən birinə çevrilməsini tələb edirdi.

Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında Cümhuriyyət illərinin poeziyasının janr və forma baxımından təhlili istiqamətində ciddi bir araşdırma aparılmadığından bu kontekstdə dövrün poetik mənzərəsinə aydınlıq gətirilməmişdir. Lakin bəhs olunan dövrün mövcud poetik örnəklərinin öteri şəkildə nəzərdən keçirilməsi janr və forma müxtəlifliyini görməyə imkan verir. Diqqətəlayiq haldır ki, bu illərdə poeziyada himn, marş, türkü, şərqi, nəşmə və digər janrlar daha çox populyarlıq qazanmağa başlamışdır. Şübhəsiz ki, bu janrların intensivlik kəsb etməsi, poeziyanın aparıcı türələrinə çevrilməsi, hər şeydən əvvəl, dövrün, mühitin tələbindən irəli gəlirdi.

Bilindi ki, klassik dönmə “Avropa ədəbiyyatında daha çox dini məzmun daşıyan və ibadət məqarsimlərində oxunan” [10] himn janrı zaman keçdikcə milli məzmun kəsb etməyə başlamışdır. Şübhəsiz ki, Avropa xalqlarının tarixində milliyyətçilik hərəkatının güclənməsi bu prosesdə təkanverici rol oynamışdır. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dönməsində də bu janrda yazılan əsərlər istisna təşkil etmir, dövrün ictimai-siyasi ovqatından qaynaqlanır.

Ədəbi-tənqidi yazılarda istiqlal şairi kimi səciyyələndirilən Əhməd Cavadın yaradıcılığında və bütövlükdə XX əsr poeziyasında xüsusi yer tutan “Milli marş” şeiri 1918-1920-ci illər Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin rəsmi dövlət himni olmuşdur. Həmin şeirə dahi bəstəkar Üzeyir Hacıbəyli musiqi bəstələmişdir. 1991-ci ildə Sovetlər Birliyinin çöküşü ilə Azərbaycan yenidən özünün istiqlalıyyətinə qovuşduqdan sonra isə varislik ənənəsi zəminində bu şeir dövlət himni kimi qəbul edilmişdir.

*Azərbaycan! Azərbaycan!
Ey qəhrəman övladın
Şanlı Vətəni!
Səndən ötrü can verməyə
Cümlə hazırız,
Səndən ötrü qan tökməyə
Cümlə qadımız!
Üç rəngli bayrağınla
Məsud yaşa. [5, s.209]*

Əhməd Cavadın təhlilə cəlb olunan əsəri bütövlükdə Azərbaycan poeziyasında marş janrının vətəndaşlıq qazanmasında, populyarlaşmasında, geniş kütlə tərəfindən qəbul edilən, təqdir olunan şeir şəklinə çevrilməsində əhəmiyyətli rol oynamışdır. Marşın vətənpərvərlik və yurdsevərlik ruhu ilə yığrulması, sadə, bənzərsiz bir üslubda yazılması diqqəti çəkir.

Abdulla Şaiqin “Marş” adlı şeiri də bəhs olunan janrda qələmə alınan dəyərli poetik örnəklərdən biri kimi maraqlı doğurur:

*Haydı, yola çıxalım, haqsızlığı yıxalım.
Turanda gün doğunca zülmətlə çarpışalım!
Arş iləri, iləridə cənnət kimi çəmən var.
Günəş orda həp doğar, səadət orda parlar.*

*Türk firqəsi Müsavat
Açalım quş tək qanad.
Sarılıb hürriyyətə,
Bulalım şanlı həyat. [8, s.64-65]*

Təqdim olunan poetik nümunədən göründüyü kimi, Abdulla Şaiqin “Marş” şeirində Əhməd Cavadın “Milli marş”ından fərqli olaraq geniş mənada Turan sevgisi vurğulanır. Hər iki marş romantik üslubda yazılsa da, Ə.Cavadın şeirində realist çalar daha güclüdür.

Qeyd edək ki, Abdulla Şaiq sonralar da marş janrında əsərlər yazmış, poetik düşüncələrini ifadə etmək üçün bu şeir şəklinin imkanlarından yeri gəldikcə bəhrələnmişdir. Lakin onun Cümhuriyyət dövründə qələmə aldığı “Marş” adlanan şeiri janr və üslub baxımından daha çox maraqlı doğurmaqdadır.

Akademik Kamal Talıbzadə müəllifin “Arazdan Turana” şeirlər kitabına yazdığı ön sözdə şairin Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründəki poetik yaradıcılığı ilə bağlı mülahizələrini belə ümumiləşdirir: “A.Şaiq azman sənətçi, azadlıq carçısı, gözəllik aşiqi kimi Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyəti dövründə daha həvəslə çalışıbdir. Əlinə qələm aldığı gündən zamanın siyasi, ictimai hadisələri, ab-havası ilə nəfəs alan Şaiq sənəti 1918-ci ildə Azərbaycan Cümhuriyyəti elan edildikdən sonra dövrün ruhu ilə daha ahəngdar səslənməyə başlayır, bu poeziyanın getdikcə qüvvətlənən, çılgın, romantik, məzmunu “Arazdan Turana” kimi türkçülüüyü zamanın müasir ideologiyası kimi tərənnüm edən nümunələri ilə zənginləşir” [8, s.9].

AXC dövründə Cəfər Cabbarlının bənzərsiz janr və bədii üslubu ilə seçilən “Azərbaycan bayrağına” şeiri maraqlı doğurur.

*Buraxınız, seyr edəlim, düşünəlim, oxşayalım,
Şu sevgili, üç boyalı, üç mənalı bayrağı.
Mələklərin qanadını üzərimə kölgə salan?
Nə imiş bu? Aman Allah! Od yurdunun yarpağı. [3, s.33]*

“Azərbaycan bayrağına” şeirində müəllif milli bayrağın rənglərini daşdıqları mənalara görə səciyyələndirərək poetik düşüncələrini aşağıdakı kimi ifadə etmişdir:

*Bu ay, yıldız boyaların qurultayı, nə demək?
Bizcə, böylə söyləmək:
Bu gök boya Moğuldan qalmış bir türk nişanı,
Bir türk oğlu olmalı.
Yaşıl boya islamlığın sarsılmayan imanı,
Yürəklərə dolmalı.
Şu al boya azadlığın, təcəddünün fərmanı,
Mədəniyyət bulmalı. [3, s.133]*

Göründüyü kimi, “Azərbaycan bayrağına” şeiri janr, forma və üslub baxımından Cəfər Cabbarlının əvvəlki yazılarından xeyli dərəcədə fərqlənir. Şübhəsiz ki, bəhs olunan forma novatorluğunun və üslub yeniliyini əsərin mövzusu diqtə etmişdir.

Cümhuriyyət illərində Əmin Abidin (Gültəkin) şeirləri də forma-üslub baxımından orijinallıq kəsb etməkdədir. Şairin “Azərbaycan istiqlalı” əsəri süjetli şeir səpkisində qələmə alınmışdır.

*Bir sabah erkəndi, hava parlaktı,
Gönüllərdən dəryaya mərhəmət aktı.
Ufukta kanərken bir kılıç yeri
Günəşlə bərabər doğdu bir peri:
– Bir əlində hilal, birində hənçər,
Gözlərində ümit, yüzündə kəder. [1, s.27]*

“Azərbaycan istiqlalı” şeirində müəllif Azərbaycan xalqının keçmişini, onun azadlıq və hürriyyət tarixini poetik bir üslubda canlandırmış, istiqlala aparıcı yolun mənzərəsini yaratmışdır. Şeir sonralar Azərbaycan mühacirləri arasında dillər əzbərinə çevrilən aşağıdakı məşhur misralarla tamamlanır:

*Sən bizimsin, bizimsin durduqca bədəndə can,
Yaşa, yaşa, çox yaşa, ey şanlı Azərbaycan. [1, s.30]*

AXC dövründə Abbas Ağa Qayıbovun (Nazir) “Miralay Cəmil Cahid bəyin mədhində” adlı şeiri qəsidə janrında qələmə alınmışdır. Marafıdır ki, bu dövrün poeziyasında çox az təsadüf olunan qəsidə janrına müəllif yeni poetik məzmun və ahəng gətirmişdir. Şeirdə Qafqaz İslam ordusunun generalı Cəmil Cahid bəyin qəhrəmanlığını tərənnüm edən şair, eyni zamanda, Azərbaycanın xalqının istiqlal sevgisini dilə gətirmişdir.

*Çəkibsan rəncü-zəhmətlər, əziyyətlər, məşəqqətlər,
Bu niyyətlə ki, qövmi-türk sahibi-iqtidar olsun.*

*Daha göstər həmiyyət, ərşə yüksəlt türk bayrağın,
Sənin üçün çövkəti-izzət, bizim üçün iftixar olsun. [3, s.138-139]*

Cümhuriyyət dönəmində türkü, şərqi, nəğmə janrında xeyli poetik örnək ərsəyə gətirilmişdir. Belə ki, bu dövrdə Məhəmməd Hadinin “Türkün nəğməsi”, Davudun “Əsgər şərqi”, Məhəmməd Ümid Gəncəlinin “Azərbaycan – Vətən şərqi” və digər şeirlər bu baxımdan səciyyəvidir. Bəhs olunan şeirlərdə janrın poetik qəliblərinə və ahənginə uyğun olaraq vətənsəvrlik, yurdsevərlik idealları tərənnüm olunmuşdur.

Məhəmməd Hadinin “Türkün nəğməsi” şeiri özünəməxsus deyim tərzini, janr, dil və üslub çalarları ilə bəhs olunan dövrün ədəbiyyatında seçilən bənzərsiz poetik örnəklərdəndir. Şairin “türkçülük məfkurəsinin bilavasitə son sözü” [9] hesab edilən bu şeirin yalnız məzmunca deyil, forma baxımından da orijinal sənət örnəyi olması təsadüfi hesab edilməməlidir.

*Türkün tökülən qanları bihudə gədərmi?
Diqqətlə düşün, yoxsa bu qan həpsi hədərmi? [3, s.106]*

Milli-azadlıq, hürriyyət, məfkurə və ideal uğrunda tökülən qanların, aparılan mübarizələrin hədəf getməyəcəyinə inamının ifadə olunduğu şeir özünəməxsus bədii üslubda qələmə alınmışdır.

Şairin bu inamı misraların məzmun və ahənginə hopmuş, şeirin təsir gücünü xeyli dərəcədə artırmışdır.

*Dörd ildə verilmiş bu qədər can hədər olmaz,
Məfkurə yolunda tökülən qan hədər olmaz.
Qiymətli olan xuni-şəhidan hədər olmaz,
Dul qalmış olan noheye-nisvan hədər olmaz,
Bax sən sonuna, himməti-türkan hədər olmaz,
Bədbəxt olan əfğani-yetiman hədər olmaz. [3, s.106]*

Məhəmməd Hadinin “Qəhrəman türk əsgərlərinə” şeiri Cümhuriyyət dövründə marş janrında qələmə alınmış təkrarsız poetik örnəklərdən biri kimi dəyərləndirilməkdədir. Əsəri ilk dəfə üzə çıxararaq Ankarada yayınlanan “Kardeş kalemler” dərgisində dərc etdirən professor Əli Yavuz Akpınarın fikrincə, “şeyrlərində ədəbiyyati-cədidə və Sərvəti-fünun ədəbi ənənələrini mənimsəmiş, dil olaraq da Hüseyinzadə Əli bəyin də təsiri ilə Osmanlı türkcəsini kullanan bir şair olaraq bildiyimiz Məhəmməd Hadinin bu şeirində fərqli bir dil diqqəti çəkir” [2, s.65]. Tədqiqatçının “əsgəri marş” kimi dəyərləndirdiyi bu şeirin yüksək vətənpərvərlik duyğusu ifadə etdiyi də diqqəti çəkir.

*Türk oğluyuz, osmanlıyız,
Namusluyuz, vicdanlıyız.
Tariximiz meydandadır,
Dünya bilir ki, şanlıyız. [4, s.71]*

Əli Yavuz Akpınarın mülahizələrini davam etdirən Alxan Bayramoğlunun fikrincə, “Məhəmməd Hadi “Qəhrəman türk əsgərlərinə” şeirində məhz Azərbaycan və Anadolu türkcəsinin ortaqlığından yararlanmışdır. Nəticədə şeir həm yazıldığı marş janrına, həm də Azərbaycan və Anadolu türkcəsinə uyğun olaraq bədii-estetik baxımdan tənənəli, ləngərli, anlaşıqlı, vətənpərvərlik ruhlu, döyüşkənlik və qələbə əzmlı bir əsər kimi meydana çıxmışdır” [4, s.50-51].

Cümhuriyyət illərində istedadlı qələmə sahiblərindən olan Cəlal Sahirin türkü janrında qələmə aldığı “Qafqaz türkü” şeiri özünəməxsus üslub və ifadə tərzı ilə diqqəti çəkir. Şair yalnız Azərbaycanın deyil, bütövlükdə Qafqazın mürəkkəb, keşməkeşli həyat yaşadığını, dərdlərə, bəlalara, müsibətlərə düçar olduğunu göstərir. Belə çətin, ümitsiz dönmədə şairə təsəlli gətirən Azərbaycan türklərinin yardımına gəlmiş türk ordusudur. Müəllif yalnız Azərbaycanı deyil, bütün Qafqazı “türkün gətirdiyi parlaq hilala” sarılmağa çağırır.

*Gözəl Qafqaz, yetər bu yas uyqusu, oyan,
Bənizin solmuş, düşmənlərin qanılə boyan;
Bayraq kibi qırmızı ol, günəş kibi yan!
Sarıl türkün gətirdiyi parlaq hilala,
Səni onun hicranımı qoydu bu hala? [3, s.206]*

Bənzərsiz yaradıcılıq üslubuna malik şair Məhəmməd Ümid Gəncəlinin şərqı tərzində yazmış olduğu “Azərbaycan – Vətən şərqisi” şeiri də təxminən eyni poetik ovqatı, əhvali-ruhiyyəni əks etdirməkdədir. Şeirdə müəllif Azərbaycan əsgərlərini səfərbər olmağa, yenicə istiqalaliyyətinə qovuşmuş doğma vətəni və xalqı qorumağa səsləyir.

*Azərbaycan torpağıdır türk yurdunun ürəyi,
Hifz etməli o ölkəni nasıl gözün bəbəyi.
Tarixə bax, unutma sən ulu baba, dədəyi,
Qan tökmüşlər bu vətənçün, hər çəkmişlər əməyi.*

*Vətən üçün, millət üçün gənclər getdi əsgərə,
Könüllü get, sən də yazıl o mübarək səfərə. [3, s.207]*

Ümumiyyətlə, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dönəmində janrından, üslubundan asılı olmayaraq, vətənpərvərlik ruhunda yazılmış poetik nümunələrdə ordunun və əsgərlərin qəhrəmanlığının tərənnümü xüsusi yer tutur. Qeyd edək ki, “dövrün ictimai-ədəbi fikrində milli orduya bu qədər diqqət yetirilməsi bir tərəfdən vətən və xalqımızın taleyüklü probleminin həllində, milli müqəddəratında ordunun oynadığı rolun mühümlüyünün dərkindən irəli gəlirdisə, digər tərəfdən də həmin dövrdə vətən və dövlətimizin bir çox qüvvələr tərəfindən siyasi və hərbi təzyiqə məruz qalması ilə əlaqədar idi” [3, s.59]. Ədəbiyyatın, o cümlədən poeziyanın vətənin taleyi ilə bağlı məsələlərə həssas münasibəti bütövlükdə şeirin mövzu, janr və üslub baxımından yeniləşməsinə səbəb olmuşdur.

Cümhuriyyət dövrü poeziyasının novatorluğunu şərtləndirən amillərdən ən başlıcası, şübhəsiz ki, bədii üslub axtarışları ilə müəyyənləşir. Dövrün poeziyasının ictimai-məfkurəvi düşüncə ilə yüklü olması, ədəbiyyatın “sənət sənət üçündür” anlamından qoparaq “sənət xalq üçündür” məramına köklənməsi belə bir zərurəti ortaya qoyurdu. Bu mənada gənc şair Əliyusifin yaradıcılığı özünəməxsus üslubi çalarları ilə səciyyəlidir. Lakin şairin yaradıcılığında ictimai-siyasi məzmunlu şeirlərlə yanaşı, lirik poetik ovqata köklənmiş yazılar da vardır. Bu tipli şeirlər onun yazılarının janr və forma özəlliyini şərtləndirir. Əliyusifin “Öpər, kim bilir, bəlkə bir xülya” adlı şeir bu baxımdan diqqəti çəkir.

*...Öpər daima bərhəvəs dalğalar
Çözülmüş, dağılmış, ipək saçları.
Əcəp, titrədir müztərib ruzigar.
Çözülmüş, dağılmış ipək saçları. [3, s.202]*

Şairin dərin pessimizm, ümitsizlik duyğuları ilə yoğrulmuş “Getmə” adlı şeiri də təxminən eyni üslubda, eyni poetik ovqatda qələmə alınmışdır.

*Getmə, bir an təvəqqüf et, getmə!
Bizi sahildə yasa qərq etmə.
Ey qayıq, bax, tərəhhüm et də bizə,
Gəl aparma o afəti dənizə,
Dur, dayan, saxla bir kürəklərini,
Dalğalarda nihan olub itmə. [3, s.201]*

Əliyusifin “Əlvida” adlı şeiri Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə təhsil almaq üçün xarici ölkələrə göndərilən tələbələrə həsr olunmuşdur. Tələbələrə yola salmaq mərasimində iştirak edən şair keçirdiyi həyəcanları poetik dillə ifadə etmişdir.

*Ey müqəddəs, şanlı, sevimli ölkə,
Haqqını həlal et, biz gedər olduq.
Kim bilir qəzayi, dönmədik bəlkə,
Haqqını həlal et, biz gedər olduq. [3, s.192]*

“Əlvida” şeirinin sonrakı sətirlərində Əliyusif poetik qənaətlərini ümimiləşdirərək düşüncələrini aşağıdakı kimi tamamlayır:

*Şərq yolu bəllidir, babamız getdi,
Günəşin izilə qoşdu, fəth etdi.*

*Qərbdə ürfan varmış, gənclik eşitdi,
Haqqını həlal et, biz gedər olduq.* [3, s.192]

Professor Nazif Qəhrəmanlı Əliyusifin Cümhuriyyət illəri poeziyasını təhlil edərək yazır: “XX əsrin əvvəlində dekadent poeziyanın türk poeziyasına da, Azərbaycan poeziyasına da” təsiri böyük idi. Fransız poeziyasının Ş.Bodler, P.Verlen və b. kimi nümayəndələrinin yaradıcılığına Əliyusif şübhəsiz bələd idi və bu qəbilli şairlərin Azərbaycan şairinə təsirini kənarda qoymaq olmaz [7, s.57]. Tədqiqatçının qənaətinə, “Qərb dekadentçiliyindən fərqli olaraq Əliyusifin dekadentçiliyi nikbin, işıqlı ovqat üzərində köklənir” [7, s.57].

Şübhəsiz ki, “vətənpərvərlik duyğularının daha geniş anlamda tərənnüm olunduğu” [6, s.20] Cümhuriyyət dövrü poeziyasında fərdi üslubdan daha çox, müxtəlif üslubların qovuşduğu özünü büruzə verir. Üslub qovuşğunun təməlinə isə şeirin ənənəvi poetik çərçivə və prinsiplərdən artıq ictimai məfkurəyə tapınması diqqəti çəkir.

Nəticə / Conclusion

Bütövlükdə Cümhuriyyət dövrü poeziyasında müxtəlif janr və üslubların məhsulu olan şeirlərdə vətənpərvərlik, yurdsevərlik düşüncəsi, istiqlalçılıq məfkurəsi bədii təcəssümünü tapmışdır. Poeziyada novatorluğun gerçəkləşməsində janr və üslub axtarıları əhəmiyyətli yer tutsa da, ayrı-ayrı qələm sahiblərini şeirin forma və ifadə şəkildən daha çox, məzmun və mündəricəsi düşündürmüşdür. Yaranmış mövcud poetik örnəklərdə özünü büruzə verən janr əlvanlığı isə forma axtarılarından daha çox sosioloji səciyyə daşımış, mövzu, problem və ideyaların uyğun, effektiv və münasib bədii tərzdə ifadə olunması niyyətindən qaynaqlanmışdır.

Ədəbiyyat / References

1. Abid Əmin – Gültəkin. Buzlu cəhənnəm. Bakı: Günəş, 1999.
2. Akrınar Yavuz. Azərbaycanlı şair Muhammed Hadi'nin bilinmeyen bir şiiri: “Kahraman Türk Askerlerine”, Ankara: “Kardeş kalemler” dergisi, 2007, sayı 7.
3. Bayramoğlu Alxan. Azərbaycan Demokratik Respublikası dövründə ədəbiyyat. Bakı: Elm, 2003.
4. Bayramoğlu Alxan. Milli istiqlalın carçısı və tərənnümçüsü – Məhəmməd Hadi. Bakı: Ləman, 2019.
5. Cavad Əhməd. Seçilmiş əsərləri. Bakı: Şərq-Qərb, 2005.
6. Hüseynova Maral. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə poeziya (1918-1920-ci illər). Filologiya elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın avtoreferatı. Bakı: AMEA-nın Ədəbiyyat İnstitutu, 2006.
7. Qəhrəmanlı Nazif. Vətən və istiqlal aşığı Əli Yusif. Bakı: Avropa, 2010.
8. Şaiq Abdulla. Arazdan Turana. Bakı: Nurlan, 2004.
9. Turan Azər. Heykəl diləməm, heykəli-qəbrimdir o əflak. “Ədəbiyyat qəzeti”, 30 noyabr 2019, № 43-44 (5218-19).
10. Жук Александра Дмитриевна. Специфика жанров оды и гимна в эпоху романтизма [Elektron resurs]. <http://cheloveknauka.com/spetsifika-zhanrov-ody-i-gimna-v-epohu-romantizma>

Жанровые и стилевые оттенки патриотической поэзии

Шаргия Мамедли

Доктор философии по филологии

E-mail: maarifci_qadinlar@mail.ru

Резюме. Объектом данной статьи являются вопросы жанра и стиля поэтических образцов на патриотическую тему периода Азербайджанской Демократической Республики, решённые с привлечением научно-теоретического анализа. Данная проблема рассмотрена на фоне поэтического творчества Мохаммеда Хади, Ахмеда Джавада, Абдуллы Шаига, Амина Абида (Гюльтекина), Алиусифа, Аббасага Назира и других поэтов. Привлечённые к исследованию художественные образцы оцениваются в области общественно-политических проблем времени, но более пристальное внимание привлечено к жанровым и стилевым оттенкам. В исследовании внимание обращено также на явно ощутимый процесс взаимодействия литературы с политикой и дополнения друг друга в поэзии в годы Республики. Отмечено, что усиленная активность в поэзии периода АДР, помимо опоры на классические традиции, проявляется в её связи и отношениях с современным миром.

При исследовании проблемы приведены научные комментарии и обращение к соответствующим ссылкам в контексте данной темы.

Ключевые слова: азербайджанская литература, поэзия, жанр, традиция, новаторство, стиль, патриотизм